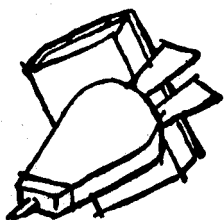

IÑAKI EIZMENDI
"BASARRI"

Laugarren Txinpartak

AUSPOA LIBURUTEGIA

Laugarren Txinpartak

AUSPOA LIBURUTEGIA

55

COLECCION AUSPOA

Administración: **Plaza de Santa María, 2 - Tolosa**
(Guipúzcoa-España) Tel. 661612

Dirección literaria: **Rvdo. P. Antonio Zavala, S.J.**
Estudios Universitarios - Mundaiz - San Sebastián

Ordaindu bearrak:

Urte betekoa: 280 pezeta   Atzerrian: 380 pezeta
Ongilleak: 500   "   Ale bakarra: 35   "

IÑAKI EIZMENDI
"BASARRI"

Laugarren Txinpartak

AUSPOA LIBURUTEGIA
1966

Núm. Registro 1036/66
Dep. Legal S. S. 165/66

ARKIBIDEA

Itzaurrea	11
Lenengo Bertsolari-Eguneko Bertsoak	13
Bertso Berriak Eizmendi'tar Iñaki (Basarri'k) Jarriak: "Milla bederatzireun ogeitabostean..."	18
Tolosa'ri agur	22
Gazte denboran neska bati	23
Aiako Arritan	26
Oiartzun'i Goralmena	29
Bertso Berriak estropa-gaiz Basarri'k jarriak ...	32
Errezil'ko billera nagusian	36
Errezil'ko Erretore agurgarri Etxeberria jauna- ri bere urrezko apaiz-ezteietan	41
Euskal baserriak zer diran	44
Ernio'ko gurutze santuaren babesean	47
Izaskun'go Ama	52
Udazkena	55
Eiztariak	58
Txistulariak	60
Bakoitzari berea	61
Erne, baserritarrok!	64
Amaren igoera zerura	67
Itxasoa aserre	69
Zer da Arantzazu?	71
Au pakea al da?	73
Tolosa'ko neurketa	77
Oiartzun zarrari kantuz	82

Elgoibar langilleari	85
Azpeiti'ko erriari	88
Paris'ko Batzarra	91
Pentsatzen asteko ordua	94
San Ferminak	96
Naparroako anai bertsolariei	99
Euskal Pestak?	101
Bideetako kontuak	103
Iturriotz'ko sega-apustua	106
Ederki kostata!	108
"Herria" astekariari	111
Urte Berria badator!	113
"Zeruko Argia" astekariari	115
Gezaltza'ko aitona zanari	118
Mondragones zanari	120
Ikusten diranak	125
"Errezill" bertsolaria	127
Aita Salvatore Mitxelena zanari	129

ITZAURREA

Ez goaz itzaurre ontan Basarri nor dan esatera. Ez du orren bearrik euskaldun guzi-guziok ezagutzen degun gizonak. Naikoa izango da liburu au zer dan itz bitan adieraztea.

Orain arte, iru liburu argitaratu ditu Basarrik: "Atano III" (1949), "Basarriren Bertso-Sorta" (1950) ta "Kantari nator" (1960). Onako au laugarrena beraz. Orregatik baitaiatu du Basarrik berak "LAUGARREN TXINPARTAK" izenarekin.

Basarri, guziok dakigun bezela, plazako bertsolari ez-ezik, paperetako bertsolari degu, kantuz bat-batetan bertso botatzen bezela, paperetan jartzen ere dakiana.

Plazako bertsoetatik oso bertso gutxi dator liburu ontan: Donostia'n, 1935 urtean, Lenengo Bertsolari-Egunean, lenengo txapela etxeratu zuan artan alegia, kantatu zituan batzuk besterik ez. Baita ere, urte orren bukaeran, Tolosa'n, jendea agurtzeko bota zuana.

Oiek izan ezik, emengo bertso guziak paperetatik jasoak dira. Bertso-paperak, erre-bistak, periodikuak, ta nik al dakit zenbat paper-mota, guziak apaindu izan dira, asko edo gutxi, Basarriren bertsoz. Oietan arkitu ditugunetik osatua da gaurko sorta au.

Esan bear ere degu, liburu ontan datozela Basarrik idatzitako bertsorik zarrenak eta berrienak: zarrenak, 1935 urtean bertso-paper batean argitara eman zituanak; ta berrienak, aurreko illabete auetan *Zeruko Argia*'n idatzi dituanak. Bañan baita bitartekorik ere ez gutxi.

Ta oartu gaitezen, Basarri bertsoan asi zanetik, 31 urte joan dirala. Bañan Basarrirentzat ez da asko *joan* dirala esatea. Basarrik *bete* egin ditu urte oiek guziak euskeraren onerako eten gabeko lan eta burruka latzez. Onako liburu au orren erakusgarri bat izan dedilla.

LENENGO BERTSOLARI-EGUNEKO BERTSOAK

(1935'ngo Ilbeltzaren 20'an)

1935'ngo Ilbeltzaren 20'an, lenengo "Bertsolari-eguna" ospatu zan Donostia'n, bertsolari-txapelketa bat alegia.

Onako bertsolari auek jardun ziran kantu-lanean: Basarri; Zepai; Txirrita; Txapel, Azpeitia'koa; Lujanbio, Alza'koa; Abarrategi, Bizkaikoa; Tellaetxipi, Errenderia-koa; Nekezabal, Zarautz'koa; Sarasola, "Le-xo", Lezo'n jaioa bañan Donostia'ko Antiguan bizi zana; Mintegi ta Erauskin, biak Ordizia'koak; Kortatxo, Itziar'koa; Larralde ta Matxin, lapurditarrak; Zabaleta Pello ta Juan, anaiak, Errenderia'koak; Sorozabal, ta Etxeberria, Donostia'ko Aiete'koak, eta Uriarte, Bermeo'koa.

Maieko jaunak, onako auek izan ziran: Ariztimuño Jose apaiza, Olano, Alzaga Toribio, Lekuona Manuel apaiza, ta Olaizola.

Basarrik eraman zuan txapela. Egun artan kantatutako bertso guziak, etziran noski ja-

so. Artean ez baitzegoan magnetofonorik. Ala ere, nola edo ala, banaka batzuk pape-
rera aldatu ziran; baita ere argitaratu,
urrengo urtean egin zan Bigarren Bertsola-
ri-Eguneko bertsoekin batera, liburu polit
batean. Ona emen, liburu ontatik aukeratu-
ta, Basarrik kantatu zituan zenbait bertso:

Agurra egiterakoan:

Uso zuri bat inguratu zait
goizean egun-argitzez,
alaitasuna artxek sortu dit,
jaun maiteak, bere itzez;
eta ni orain zuen aurrean
nazute pozaren pozez,
lendabiziko, entzule onak,
agur danori biotzez!

Bertsolariak eman diote
Txeko-erriari gorantza,
"Mireio" batek edergallutan
josia zuan Provenza.
Ene Jainkoa, egin zaiguzu
guri bear dan laguntza,
al dan azkarren sendatu zagun
gaixo dan euskel izkuntza.

* * *

Ofizioan, Basarrik eta Kortatxok kantatu zuten alkarrekin: Basarri, artzai, ta Kortatxo nekazari. Bertso geiago ere bota omen zuten, bañan onako auek dira aitaturako liburuan gorde diranak:

Basarrik (artzai):

Neureak orain aitor nai ditut,
besteri zertan galdetu?
urte polita izan degu ta
ez gera gaizki moldatu.
Artzai-lanakin ondo nabil ni,
ezin nezake ukatu,
mendi-maldetan noiz-nai txistutan,
noiz-nai bertsoak kantatu...
mundu onetan zein ote dago
orain ni bezin kontentu?

Kortatxok (nekazari):

Joan dan urtea urte ona zan,
arto gariak galanki,
eta etsaien inbiriarik
nik ezin neike eduki.
Txistu egiñez egoaldi onez
artzaia ere ederki,
alperren martxa dago ortikan,
ori edozeñek daki...
negu txarrean mantendutzeko
saia beazu gogorki.

Basarrik (artzai):

Ai, Kortatxori erantzuteko
ez det nik oso berandu,
lendikan zintzo joka naiz eta
damurik ez det izandu.
Alperren martxa ote daukadan
orrek alaxe esan du,
inbiritan bizi zerala
gauzak ongi ezagun du...
zeuk ere zerbait eingo zenduke
komentzirik bazendu.

Kortatxok (nekazari):

Astelenean izaten det nik
nere bizi koxkorrean,
iñola ezin ibilli ta ni
oso pauso azkarrean.
Tabernetara joaten gera ta
gero illunabarrean,
geren etxera etorri're bai
egundoko mozkorrean,
orduan aitak ipintzen digu
atxurtxo bat bizkarrean.

Basarrik (artzai):

Aguro asko esan dituzu
nola bat eta bestia,
tabernarako nola daukazun
zeure jokera guztia;

aizu, lan asko egitekotan
oso señaie tristia,
gaitz izango da atxurrarekin
zu lanean ikustia...
kolore oiek egiterako
etzaude gutxi kostia.

Kortatxok (nekazari):

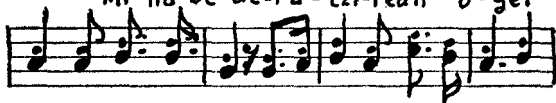
Bizibide bat oraintxen goaz
geren etxean artzera,
nekazariak izanikan gu
gauz onik gutxi etxera.
Larunbatean tabernara ta
astelenean gerera,
nere moduan kanpo aldetik
ibiltzen baldin bazera,
zure aitakin asarretuta
sarritan gertako zera.

BERTSO BERRIAK

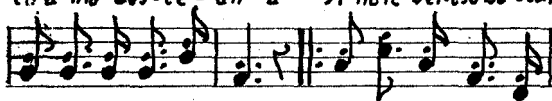
EIZMENDI'TAR IÑAKI (BASARRI'K) JARRIAK

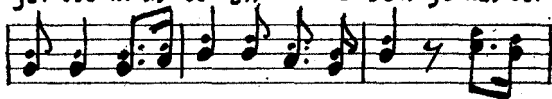
Mi-lla be-de-ra-tzi-reun o-gei

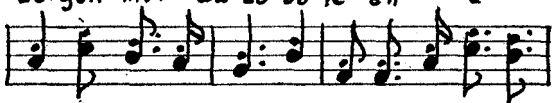
ta a-ma-bos-te-an a-si naiz bertso ba-tzuk

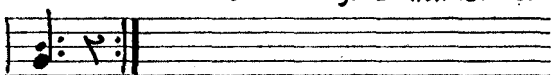
jar-tze-ko us-te-an e-san-go dut zer

da-gon mun-du za-ba-le-an a-

-rro-ke-ri-a bu-ru gi-zo-nen ar-te-

-an

1/ Milla bederatzieun
ogeitamabostean,
asi naiz bertso batzuk
jartzeko ustean,
esango dut zer dagon
mundu zabalean,
arrokeria buru
gizonen artean. (*bis*)

2/ Lurralde dena dabil
olatu nastuan,
burruka ta zarata
gabiltzan lekuan;
gose ta naigabea
gudaren (1) onduan,
Jaunaren beldur gabe
orra zer dagan!

3/ Mundu negargarritik
gaur zenbat albiste,
sinismena galdu-ta
oraiñ milla naste.
Gizonaren jokera
au da bataz beste:
elbi bat aña ez ta
dana dala uste.

---

(1) gudaren = gerraren (Bertso-paperaren oarra).

4/ Nazioak alkarri
gudazko jokia,
izkilluz (2) gañeztu-ta
alkar galtzekoa;
gizonen maltzurkeri
hide-gabekoa,
ez dute aintzat artzen
Kriston ordekoa.

5/ Amaikagarren Pio
"pakea" deituaz,
aundi-naiko erriak
beti armatuaz.
Besteren etxetara
indarka sartuaz,
mundua odol-putzu
jartzera dijuaz.

6/ Ugaldu goi-egazkiñ (3)
eta itxas-ontziyak,
gudari dei egiñaz
korneta biziyak;
Aita Vitoria eta
Eleizan egiyak,
eurena egiñ ezkeru
or konpon guziyak!

---

(2) izkilluz = armaz (Bertso-paperaren oarra).

(3) goi-egazkiñ = aeroplano (Bertso-paperaren oarra).

7/ Milloi eta milloikak
armentzat bakarrik,
agintarien deira
arretaz jarririk.
Sasoi duten artean
ez daukate ikaririk,
apalduko zerate
ez zuei eskerrik.

8/ Gure dotriña zarrak
gorde ziran betiko,
onek alderdi onik
ez du ekarriko.
Kristau ikasbidea
betezkero trinko,
mundua ez litzake
onela ibilliko.

9/ Otoi egiñ dezagun,
otoi, bai, benetan,
laño beltzik ez dediñ
gure mendietan;
jarrai zagun aurreko
asaben bidetan,
pakez bizi gaitezen
Euskal-errietan. (4)

---

(4) Bertso-papera: "Editorial Itxaropena. — Zarrak". (Felipe de Jausoro, Oñate.)

TOLOSA'RI AGUR

1935 URTEKO AZKEN IGANDEAN

1936 urteko Ilbeltzaren 19'an, "Bigarren Bertsolari-Eguna" ospatu zan Donostia'n. Bañan onera zeintzuk etorri bear zuten jakiteko, beste txapelketa batzuk egin ziran Tolosa'n, Azpeiti'n eta Elizondo'n. Basarrik etzuan urte ontan parterik artu; bertsolari-gidari bezela jardun zan, puntuak eta gaiak emanaz.

Tolosa'n, 1935 urteko azken igandean ain zuzen, bertso au kantatu zuan jendearen gus-toa egiteagatik:

Agur eder bat egin nai nuke
ta entzun nere abotsa,
etxe ontara agertutzeko
etzaitzte izan lotsa;
alaitasun au nabaitzeakiñ
nere biotzak au poza!
gora euskaltzale begikuok,
gora ta gora Tolosa! (1)

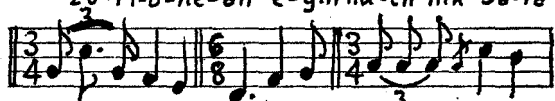
---

(1) "Euzkadi" periodikua, 1936/I/4.

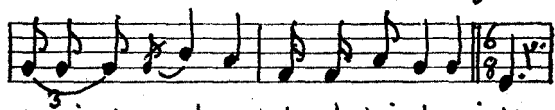
GAZTE DENBORAN NESKA BATI

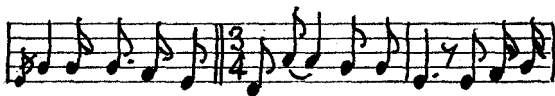
Zo-ri-o-ne-an e-ginnu-en nik Sa-ra

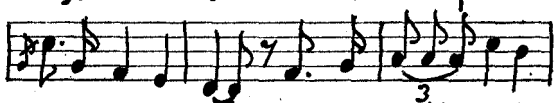
e-rri-ra.bi-xi-ta ta txo- ra-tu-rik gel-di-

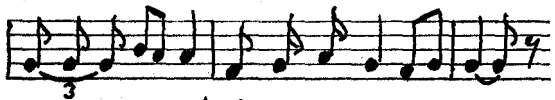
-tu nin-tzan da-ma-txo bat i-ku-si-ta

Zu go-ral-tze-ko ez-tau-kat i-tzik-o bi-o-

-tze-ko Kla-ri-ta! ain-(t)ze-ra bi-otz i-kui-

-tza-lla-a je-ne! ain (t)ze-ra po-li-ta

ain (t)ze-ra bi-otz i-kui-tza-lla-a; e-ne!

ain (t)ze-ra po-li-ta

1/ Zorionean egin nuen nik
 Sara errira bixita,
 ta txoraturik gelditu nintzan
 damatxo bat ikusita.
 Zu goraltzeko ez daukat itzik,
 o biotzeko Klarita,
 ain zera biotz-ikuitzallea,
 ene, ain zera polita!

2/ Gorputz liraña, begi argia,
 irriparra ezpañetan,
 urretxindorra kantari beziñ
 alaiia zera izketan.
 Orren urruti bizi bearrak
 ez nauka nere onetan,
 zугan pentsatzen nago ni beti
 egunez eta gabetan.

3/ Emakumeak lore bezela
artu ditzagun aurrena,
ta goazen danok beroiek dauden
baratzatxoan barrena.
Danak usaintsu, guri ta mardul,
au begien zoramena,
bañan neretzat zu dan-danetan
krabeliñik ederrena.

4/ Nere begiak arpegi ori
sarri nai dute aurrean,
soñez urruti banago ere
gogoz or nazu urrean.
Mundu onetan bearko degu
nork daki zenbait urtean...
Nik zu gogoan izango zaitut
arnasa dedan artean.

(1940)
AIAKO ARRITAN

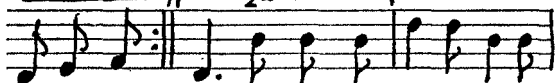
O-yar-tzun-go nes-ka-ti-llak

mu-xu-go-rrri bi-ri-bi-llak i-zan zai-ter-ter

a-bi-llak la-ran-la-la la-ran-la-lai

O-yar-tzun-lai. Zer-tan mai-te-tzen di-tu-

-zu-te ka-le-ko u-me zir-tzi-llak? A-txu-kei'n

dau-de tran-ki-llak, sal-tze-ko dau-den o-pi-

-llak, pa-re-ga-be-ko mu-ti-llak la-ran-la la la

la la la-ran-la la-la-la-lal pa-re-ga-be-ko mu-ti-llak

1/ Nork egin du gure galde?

Aiako Arritan gaude,

baña beti bezin trebe...

lanean gogoz aritzen gera

soldatarik jaso gabe,

berreun nagusi badaude

gure artaldean jabe...

guk umore ona alare!

2/ Otz-aldi eta goseak

ta barau egun luzeak

guk baditugu paseak;

gorputzari on egiten nunbait

gallur ontako aizeak,

nola baigeran gazteak,

sano dauzkagu esteak,

ez egonarren beteak.

3/ Goizean ekin lanari,
egunsentian pozgarri,
txori guziak kantari;
eziñ atera gentzake orain
iñoiz adinbat izardi,
erdietan gaude geldi,
al degunean exeri...
zertan nekatu geiegi?

4/ Oiartzungo neskatillak,
muxu-gorri biribillak,
izan zaitezte abillak;
zertan maitatzen dituzute
kaleko ume zirtzillak,
Aitxulei'n daude trankillak (1)
saltzeko dauden opillak,
pare gabeko mutillak. (2)

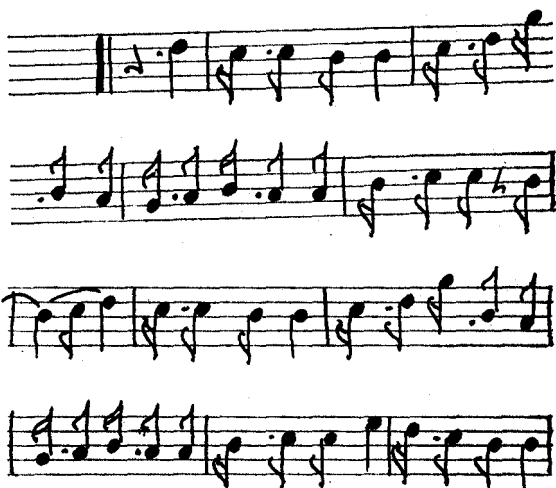
(1) Aitxulei edo Aritxulegi, Oiartzun eta Lesaka bitarteko mendi-lepo bat da.

(2) Lendabizi, Oiartzun'go Patxi Labandibar'ek emanak, eta gero Basarrik berak bazkal-ondo batean kantatu zuan bezelaxe kopiatuak.

OIARTZUN'I GORALPENA

Doñu ontaz puntu luzeko edozein amarreko
kanta diteke.

Oiartzungo Gurutze'n, bazkalondo batean,
kantatuak, 1942/12/2'an.

- I/ Gure barrenak gaur sentitzen du
eztakit zenbat poztasun,
denok txoratzen arkitzen gera
ta ez al degu ezagun?
Zorionean ezagutua
egun batez guk Oiartzun,
bertsolari on, maitagarriak,
zuek nai zaituztet lagun,
kabitxo kutun zoragarri au
pixkat goraldtu dezagun!

- 2/ Mendi lerdenak alde guzitik;
 erdian dago gaxoa,
 zelai baratzez inguraturik
 parrez dagon erritxoa;
 sagasti denak lorez jantzirik,
 marmarka errekatxoa,
 aize otxanak emen dakarki
 lilien usai goxoa...
 oiartzuarrak, poztu zaitezte,
 auxen da paradisoa!
- 3/ Gau paketsutan kiñuka dabiltz
 goi artako izar denak,
 maindire zuriz bilduta Oiartzun
 lotan ikusten dutenak.
 Zuentzat dira berak dituzten
 argirik diztikorrenak,
 zuentzat udaberri goizetan
 zeruko intzik fiñenak,
 Jaunari eskerrak emaitzatzute
 emen jaio ziñatenak.
- 4/ Bein ezagutu zindutan eta
 geroztik zaitut maitea,
 neretzat ain gauz pozgarria da
 lur eder au zapaltzea.
 Ainbat gizon on eta jakintsuk
 izan duten aterpea,
 Mendiburu'ren kabi goxo au
 bego dirdiraz betea,
 gizaldietan izan dezala
 zoriona ta pakea! (1)

---

(1) Oiartzun'go Ugaldetxo'ko Larria baserriko Patxi Labandibar'en eskuz idatzitako paper-punta batetik kopiatuak.

BERTSO BERRIAK
ESTROPA-GAIZ BASARRIK
JARRIAK

Doñua: "Mutil koskor bat..."

- 1/ Milla ta bederatzireunetan
berrogei ta laugarrena,
Kantauriako itxas-ertzetan
aztu ezin litekena;
betiko penaz geldi liteke
joaterikan etzuenan,
sei ontzi bizkor leia bizian
bata bestean urrena,
gure begiak ikusi duten
arraun-jairik ederrena.

- 2/ Ain gazte jende sendo, zaildua,
indartsu bezin liraña,
nolako txanpa beldurgarriak,
ura arraunketa bikaña!
Testigu ortxe gelditutzen da
Donostiko itxas-gaña,
urrezko letraz moldetu leizke,
merezi dute, alajaña!,
bi Pasai, Ondarrabi, Orio,
Donosti eta Pedreña.

3/ Lendabiziko neurketa izan zan
Agorraren amarrean,
gure itxasoa etzan arkitzen
oso era zakarrean;
mugitzen zanik etzirudian,
baretasun ederrean;
ura jokoa ta estuasuna!
danak alkarren urrean...
bein bear eta Oriotarrak
beste guzien aurrean.

4/ Bizkor asi ta bizkor bukatu,
an etzan iñor makaldu,
joko guzitan gertatzen dana:
norbaitek bear zun galdu;
ta bakoitzari berea eman,
zertako temari eldu?
langille onak bere soldata
irabazia ez al du?
guziak onak izanagatik
batek onena bear du.

5/ Arraunlariak jokatu ziran
asmo zuzenez beterik,
aien burutan etzegon ezer
al zana egin besterik;
askok diote an ez ote zan
amairu seundon alderik,
maiko juezak nastu litezke,
ortan ez dago dudarik,
ala izan arren mutil on aiek
bai al zeukaten kulparik?

- 6/ Uretan garbi erabaki zan
ontzi arteko burruka,
gero etzegon kalerik kale
zertan ibili muturka;
ainbat eta ainbat nabaitu giñun
karraxika ta ujuka,
urte ontako txapeldunari
fuera'ka eta txistuka,
gauz ori ontzat artzen duanak
gizatasunik eztauka.
- 7/ Galdu-irabazi, lagun bear du
alkarri esku emanda,
gure aurreko guraso zarrak
ala gelditzen ziran da;
itxusi baitzan ainbat naspilla
Donostiraño juanda,
nik beintzat asko sufritu nuan
begira egon nintzan da,
alkar jan naian ala ibiltzea
danok anaiak izanda!
- 8/ Gora San Juan! gora Ondarrabi!
biotz on oiek alaitu!
egin dezuten lan eder orrek
guziok poztu baigaitu.
Gora Pedreña! gora Donosti!
aurrera gogoz jarraitu,
ta San Pedrotar bikain trebeak
aurten bigarren gelditu,
aita Manuel jator leialak
ondorengoak baditu.

- 9/ Oriotarren birtute ori
arrigarri ez ote da?
obrari begiratu zaiogun,
itzak laga alde batera;
errespeto onez txapela erantzi,
gizonak baldin bagera,
txarrak izanda eztira ekartzen
nolanai erri aldera,
lau medallekin, amabi kopa
eta ogeitamar bandera.
- 10/ Ara Bilbaon nola izan dirán
uste ez ginduzen ordañak,
Españiako txapelketa or
eraman digu Pedreñak;
beste tokitan ere semeak
badira amak egiñak,
itxasoa ta ibaia nunbait
eztira izaten berdiñak,
galtzen ere ondo jakin bear du
irabazitzen dakiñak. (1)

---

(1) "Elustondo — Zarauz" moldiztegiak argitaratutako bertso-papera.

ERREZIL'KO BILLERA NAGUSIAN

1/ Negu beltzaren ondorenean
eldu zaigu udaberri;
txoriak kantuz ari dira ta
ortara dator Basarri.
Ni jaio nintzan txoko polit au
ez al da ba goragarri?
Baso ta mendiz inguratua
bera izanik lorategi,
Ernio zarra bertan dularik
zaitzale ta gordelari,
goi gallurrean gurutz donea
fedearen azalgarri;
orain artean bezela aurrera
jarrai zaiogun berari.
Argitasuna eskatzen diot
zeruetako Jaunari,
zintzo ta sendo ekin deiodan
San Franziskoren gaiari.
Aundi ta txiki, zar eta gazte,
gizon-emakumeori,
lendabiziko biotz-biotzez
arratsalde on danori.

2/ Milla ta eun geiagorekin
laroi ta bigarreanean,
Italia'ko Umbria izenez
ezagutzen dan sallean,
Asis deritzan erri polit bat
mendi baten egalean,
antxe sortu zan gure Frantzisko,
antxe, bai, zorionean,
gure iduzki zoragarria
Dante baten esanean.
Gazte-gazterik sutu zitzaigun
zerutar maitasunean,
aberastasun pranko izan arren
aitaren aldamenean,
danak utzita bizi nai zuan
pobretasun aundinean.
Animen alde an ekin zion
gau ta eguneko lanean,
iru kibistatiko kordoia
jantzirik bere soñean...
zer ikasia badauka batek
pentsatzen jartzen danean!

3/ Frantziskon aita merkataria zan
eta diru pranko zuna,
semea berriz danak utzita
izan zeiken beartsuna,
Jesukristoren jarraitzallea,
txiro guzien laguna,

Salbatzallean bost zauri mingotz
gorputz berean zituna,
gogoan baizun Eleiz-arauak
garbi esaten diguna:

“Anima galtzen dunak zertako
munduko aberastasuna?”,
lepradunaren gozatzallea,
gaxoen alaitasuna,
arrokerian etsai gogorra,
bera zan apaltasuna,
bere burua umil egiten
ai aren estuasuna!

Ongi dakigu neurri artara
irixterik ez dagona,
baña ixpillu ortan begituz
egin zagun al deguna!

- 4/ Gaur egunean ikusten dana
apaltasunaren falta,
alde guzitan arrokera
zearo jabetu da ta.
Animalien gisara gabiltz
anima alde bat lagata,
geroni ondo izan ezkeru
bestegatik zer inporta?
Lagun urkoa al baldin bada
leize-zuloraño bota;
gerokoaren ajola gabe
lur ontarako arreta,

pekatu danak besterentzako
ta nork bereak gordeta;
gerra, odola eta lutoa,
erri ederrenak erreta;
maitetasuna lurperaturik
danok gorrotoz beteta...
Arren, Frantzisko, erruki gutzaz,
zure premian gaude-ta,
salbaziorik merezi ez degun
biotz gogorak gera-ta.

- 5/ Biotza jaso ta Frantziskori
egin geure eskariak;
bitartekotzat artzen badegu
ai zer grazi ugariak!
Asis'ko eskaletxo apalak
ain ditu indar andiak,
larros biurtzen ziran len ere
arantzak eta sasiak,
baldin zapaltzen bazitun beintzat
Frantziskoren aragiak...
Iru Ordena sortu zituan
ain santu arrigarriak:
lendabiziko osa zitunak
izenez praille txikiak;
ta Santa Klarak bere eskutik
artu zituen jantziak;
azkenik Irugarren Ordena,
goazen bertara guziak!

Emen arretaz entzuten dira,
bai, Jaungoikozko berriak...
iñor bada-ta erantzungo al du,
noski, Errezil'go erriak!

- 6/ Erruki gutzaz eta zabaldu
zerutar bendizioak,
goitar grazitan igurtzi, arren,
bekoak eta goikoak.
Zure bitartez bear dana eman
dezaigula Jaungoikoak,
laguntza ori eskatzen dizu
Errezil'go erri sendoak.
Bedeinka itzazu emengo ibar,
mendiak eta basoak,
bedeinka itzazu zelai ta erreka,
sagasti eta soroak,
txiro ta aberats, nagusi morroi,
gaztedi ta gurasoak,
berdin amaren bular xamurrez
azten or dauden aurtxoak,
baratz onetan ez bitez palta
lore usaintsu goxoak;
ta gure eriotzako orduan
luzatu zure besoak...
Onenbestekin bukatzen dira
Basarrin gaurko bertsoak! (1)

---

(1) "Aránzazu", 1945/V.

**ERREZIL'KO ERRETORE AGURGARRI
ETXEBERRIA JAUNARI
BERE URREZKO APAIZ-EZTEIETAN**

- 1/ Egun aundia gaur Errezill'en,
zerutar kutsu dun jaia,
Ernio-peko erriarentzat
une diztikor, alaia.
Goitar Jaunari eskeintzen zaio
intzentsuaren usaia;
bere ordeko on bat goraltzen
danok bear degu saia,
berrogeitamar urte luzetan
gu zaitu gaitun artzaia.
- 2/ Guztiz bikainki leiatu zaigu
egitazko onbidetan,
zenbat poztasun sortu ote du
premier zeuden animetan.
Amiltegitik jasoko zitun
makiñatxo bat bidertan,
berrogeitamar urte beteak
aurten Azentzioetan,
lenengo meza eman zuala
Azkoiti'ko Brijidetan.

3/ Nere baratzak baldin balitu
bear diran ainbat lore,
esango nuke: Auek artzea,
jauna, egin gaur fabore;
beorren lana oroituko da
orain bezela gero're,
motela naiz ta nik eziñ eman
merezi ainbat onore
berrogeitasei urtez danari
Errezil'go erretore.

4/ Gaurko jaiaren aunditasunak
ni oso txiki uzten nau,
emen zaudeten geienen gisan
lur ontan sortua naiz neu.
Gure erretore maitagarriak
lanetik eztu egin barau,
bataio-bidez egiñak ditu
milla ta zortzireun kristau,
ez ote zeukan irabazia
eskeintzen zaion egun au!

5/ Emen ederki ezagutzen da
guk ainbat maite degula,
gure animen zuzendaria
txit bearreko zaigula.
Artalde onek aurrerantz ere
artzai on ori nai dula,
nik derizkiot Jaungoikoari
eska bear diogula,
komeni bada gure artean
luzaro gorde deigula.

6/ Kontatu eziñ ainbeste dira
egindako obra onak,
kristau bidean sartuak asko
len baztarturik egonak.
Konfesore on, izlari xamur,
beti ejenplu sakonak,
bere urrezko eztei-egunez
esan ditut bere sonak,
bertsolariak danen partetik
damazkio zorionak! (1)

Zarautz 10/IX/1946

---

(1) Bertso-papera, moldiztegiaren izenik gabea, Inazio Zubizarreta'k (Errementeri, Loiola, Azpeitia) eskuratua.

EUSKAL BASERRIAK ZER DIRAN

Doñua: "Ara nun diran mendi maiteak..."

1/ Euskal baserri aintzagarriak,
gure oñarri lerdanak,
zugaitz mardulen babes gozoan
irriparrezka daudenak;
gure izkuntzaren gordetzallerik
bikañen da sendoenak,
zuentzat dira nigan jaiotzen
diran bertsorik onenak!

2/ Gure oituren ispillu garbi
oraindik zuek zerate,
ala izatea komeni zaigu
mundua mundu dan arte!
Ai, arrazaren mendu gordiña
barrunbe oiek daukate,
euskal baserri maite, laztanok,
arren, zutikan zaudete!

- 3/ Zaudete txuri ta irripartsu,
zaudete goitan bakarti,
or jaio ziran zarrak bezela
Jaunari otoizka beti.
Pakearen da zorionaren
atsedenezko barruti,
errietako naspil-zarata,
bildurgarritik urruti.
- 4/ O, kaletarrok, txapela erantzi
iñoiz mendira joatean,
baserri zabal, urtez jantziak,
aurrez aurre ikustean.
nik bildur gabe esan nezake
deadar gozo batean:
Euskal arrazik ezta galduko
baserririk dan artean!
- 5/ Baserritatik dute sustraia
damazkigun abizenak,
baserritatik iturburua
erri askoren izenak.
Baserrietan sortuak dira
izar dizdiratsuenak,
Euskalerria zerutarafio
jaso diguten gizonak.

6/ Soro ta zelaiz inguratuta
begoz, begoz, dizdiratsu;
zerutar intzak busti goizean,
eguardian eguzkitsu.
Gure asaben seaskak dira,
Jauna, Zuk ondo dakizu,
zure maitasun azkengabeaz,
Jauna, bedeinka itzazu. (1)

Zarautz'en 1946'garren Garagarrillaren bostean.

---

(1) Bertso-papera, moldiztegiaren izenik gabea, ta
bee-aldean "Guipuzkoako Auzteztitegiaren oparia
(Caja de Ahorros Provincial)" diona.

"Aránzazu", 1946'ngo. Urria.

"Gernika" aldizkaria, 1949/3/1.

ERNIO'KO GURUTZ SANTUAREN BABESEAN

- 1/ Parrezka dago; zer du Erniok
gure mendirik zarrenak?
gallur gorafio igo zaizkio
mutikorik bizkorrenak,
gurutze sendo berdin gabe bat
bertan zutitu dutenak;
bijoazkite maitasun eztiz
nere bertsorik onenak.

- 2/ Milla ta bederatzireunekiñ
berrogei ta zazpi urte,
egin diteken lanik onena
gazte batzuk egin dute.
Sinismenaren indar goitarrak
emanik ainbat birtute,
aitondutako Ernio zarra
jantzi-berritu digute.

- 3/ Zer da, kristaubak, gure Erniok
igaztik duen jazkera?
bira guzitik begira ondo
deritzazuten aldera.
Golgota dakar onek burura.
gu artzaz oroitzen gera,
Kristok odola eman zuneko
aren iduri ber-bera.

4/ Oraindik ere gure salletan
badira mutil azkarrak,
lan on bat egin bear danean
nagi gabeko goiztarrak.
Oietakoak dira Astiasu
eta Aia'ko Luistarrak,
fede-txinpartik degun guztiok
eman deizkegun eskerrak.

5/ "Izarra bezin garbiak eta
Ernio beziñ sendoak",
itz eder oiek ageri ditu
Luistar bandera Aia'koak.
Mendi gañetan egitezkerok
obra era ortakoak,
derreor izan bear dezute
izena bezelakoak.

6/ Aia'ko eta Astiasu'ko
gaztedi zintzo ta piña,
maitetasunez besarkatuta
gurutz langintzan ekiña;
illabete ta erdian zuten
asi ta buka egiña,
zer ez gentzake egin kristauok
ola bilduko bagiña?

7/ Seireun bat kilo burni baditu
gurutzeak saietsetan,
amabi metro kubiko arlear
goi-be aurre ta atzetan.
Aizeak eztu lurreraziko,
estu da bere galtzetan,
berrogei ta sei zakutik gora
badauzka porlan utsetan.

8/ Arkaitz aundiak tiroen bidez
an jarri zituzten ernai,
amabost gizon egunero egun
gorputzak izerditan blai.
Ainbat neke ta tratu gogor an...
alare guziok alai,
bein asitako lanik etzuten
bukatu gabe utzi nai.

9/ Santa Ana egunez, gari matxaka
goruntz jasotzen asirik,
iya gelditu ziran guziak
arnas-bideak itxirik.
Urteko egun beroena zan,
alako penitentzirik!,
gurutzeari esker gelditu
ziran mutillak bizirik.

10/ Olako obrik egingo bada
arkaitz gallur gogorretan,
biotzak sendo egon bear du
fedearen su-garretan.

Aia'ri eta Astiasu'ri
gelditzen gera zorretan,
gaztedi orrek egin duena
ezta ordaintzen urretan.

11/ Orain an dago zutik pozkidaz
ezaugarri onerako,
beartasun da premi latzetan
gertatzen geranerako.

Esker bizi bat ager dezagun
denok Albistur'ganako,
gurutz orrentzat bear zan salla
gogoz eman zuelako.

12/ Dagonillaren azken eguna
bedeinkazio eguntzat,
jaialdi aren aunditasunik
ai, neri ezin aztu zat!

Milla ta irurogei metroko
arkaitza meza-lekutzat,
amar bat milla kristau otoizka
ta zerua tellatutzat.

13/ Aiton zar bati begira gogoz
luzaro egon nitzaion,
ta larogei ta zazpi bat urte
beteta zegola zion.
“Jauna, esan bezait gaurko gaztedi
augatik zer deritzaion”...
Gurutz aurrean belaunikatuz
negarra irten zitzaion.

14/ Bertsolaririk argitsuenak
gurutzeari kantuan,
sermoigille on, iaio bizkor bat,
bere “pulpitu” altuan.
Meza-emaleak, ainbat dantzari
mai santuaren onduan,
Jaun-artzalleak txandik etzuten
ematen asi orduan.

15/ Gora Aia'ko ta Astiasu'ko
gaztedi bedeinkatua,
illabete ta erdi luzetan
Kristogatik nekatua!
Euskaldun denok artu paperak,
ikas emengo kantua...
maite biotzez Ernio zarra
ta here gurutz santua! (1)

---

(1) Moldiztegiaren izenik gabeko bertso-papera.
(Inazio Zubizarreta, Errementeri, Loyola, Azpeitia)
“Aránzazu”, 1948, 10.

IZASKUN'GO AMA

Doñu ontaz puntu luzeko edozein zortziko
kanta diteke.

The image displays a musical score for the song 'IZASKUN'GO AMA'. The score is written on seven staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 5/8 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes, with some notes beamed together. The second staff continues the melody. The third staff shows a change in the melodic line. The fourth staff continues the melody. The fifth staff introduces a key signature change to two sharps (F# and C#). The sixth staff continues the melody. The seventh staff concludes the piece with a double bar line.

1/ Biotz gureko Tolosa zarra
orra apaindurik argiz,
Ernio'tikan Uzturre'raño
danak egiten du diz-diz.
Ta tolosarren lanak neurtzeko
eztaukat bear ainbat itz,
Ama maite bat eskertu nai-ta
asmatu eziñik dabiltz.

2/ Emakumeak beren salletan,
bestetik gizon-taldeak,
Amaren larre eztitsu ortan
jan nai duten artaldeak.
Gau ta egunezko zeregiña du
gaur Tolosa'ko jendeak,
eziñ ordainduz Birjiñagandik
lortutako mesedeak.

3/ Ikusten dezu, Ama laztana,
gogoz maite zaituztela,
ezaugarritzat koroi eder bat
ezarri nai dizutela.
Tolosar onak magal goxo ortan
gozatu nai lutekela;
aurrerantz ere lagun zaiezu
orain artean bezela.

4/ Tolosa'k daukan alderdi on au
ez daukate zenbait errik,
Ama berekin duten semeak
ez dira bizi bakarrik.
Ta... zerutarra izan ezkeru,
ez dago esan bearrik,
Bera laguntzat duten artean
ez dute ezeren beldurrik.

5/ Agorrillaren amaikarekin
datorkigun zoramena,
Eleiz Amaren agintariak
gure lurtean barrena,
Ama Izaskun'en buruzkundera,
Birjiniaren gorralpena,
Tolosa'k ezagutu duenik
egunik pozgarriena.

6/ Urkizu, Kue, ta zuk, Uzturre,
makurtu zuen buruak,
gallurrik gallur Izaskun'era
egan datoz aingeruak.
Poztu, Tolosa, jeiki, guziok,
azaldu esker beruak;
berdingabeko zuen jai ortan
jai egingo du zeruak. (1)

---

(1) "La Voz de España", 1949/9/11.
"Izaskun" Tolosa'ko errebista.

UDAZKENA

1/ Udararen zai pozik geundenak
gero naigabetan josi,
egin dituen kalteak eziñ
bertsotan adierazi.

Biotz gogorra agertu zaigu,
ez du eskerrik merezi;
pardela artuta, agur egiñaz,
ortxen dijoa igesi.

2/ Au da berari nekazariak
aurrez esan diotena:
Lenago alai geunden txokotan
sortu dezu milla pena.
Zuk eman dezu eman diteken
zigorkarik gogorrena,
zu baño ohea izango al da
zure urren datorrena!

- 3/ Ondartzak ere bakandu dira,
len bai beteak zirala!
bakoitza bere sallera doiaz
tren zarrak eraman ala.
Ikusten degu arto-soroak
urre-kolorez dirala,
onetxek garbi erakusten du
udazkenean gerala.
- 4/ Esan bezela, udara gendun
aiñ maltzur eta traketsa,
orretxek bota digu lurpera
udaberriko ametsa.
Bakoitzak bere soroetara
begia luzatu beza,
aurten ganbarak ondo betetzen
ez daukagu lan erreza!
- 5/ Orain elduko zaizkigu ongi
ditugun gauza txamarrak,
arto-babarrun, intxaur da gaztain,
pikoak eta sagarrak.
Beren lanetan asiak daude
gogotsu tolare zarrak,
penak azteko edan ditzagun
lendabiziko pitarrak.

6/ Ai, udazkenak zer burutapen
dakarren nere gogora!
Zugaitz guziak soilduko dira,
joan baizan beren denbora!
Osto igarrak jausiko dira
jeikiko ez diran zulora,
gure bizitzen udazkena're
olaxen etorriko da. (1)

---

(1) "La Voz de España", 1949/9/18.

EIZTARIAK

1/ Egoizeak aurten indar
zuen bazterretan,
amaikak esaten zuen:
"Segi zak orretan."
Beren oiak utzita
neke gogorretan
eiztariak or zebiltzan
mendi-tontorretan.

2/ Gaberdirako iyorik
tokiak artzera,
beste bat antxe dijoa
bertan gordetzera.
"Ni naiz emen lenengoa,
zu iñor etzera."
Burrukaldi bat eginda
sarritan etxera.

3/ "Mendira emanagatik
makiña bat pauso,
Pello, aurten ez dakarkik
iñoiz ainbat uso."

Erantzuna or eman dit
zakarturik oso:

"Nik bota dizkiat baña
beste batzuk jaso."

4/ Bakoitzak agertu beza
nai ainbat iritzi,
nereari ez iñortxok
belarririk itxi:

Usoak ez dute aurten
probetxurik utzi;
paseak asko dira,
geldituak gutxi.

5/ Erriko lagun onena
Pello ori det nik,
egunero ortxen dabill
mendira juanik.
Ez det uste "mustrarako"
bat bota duanik;
orrek ekarriak jaten
ez daukagu lanik. (1)

---

(1) "La Voz de España", 1949/10/30.

TXISTULARIAK

- 1/ Egun-urratzez kantari dauden
txoritxoak nork ez maite,
bizi-pozaren alaitasuna
adierazten badute?
Euskalerriko txistulariak
doai berdiña daukate,
zuen doñuak belarritara
zeru-lurruna dakarte,
gure erritxoen esnatzallerik
onenak zuek zerate.
- 2/ Entzun dedilla gure errietan
ta berdin mendi-gañetan,
jolastu bedi gaztedi dana
dantza-soñu ariñetan.
Biarkoari begiratuaz
norbait utzi ordañetan,
ta txistuari kontu egiten
saiatu alegiñetan,
arnaspiderik dezuten arte
erabili ezpañetan. (1)

---

(1) "La Voz de España", 1949/12/4.

BAKOITZARI BERA

1950'garren urteko Maiatzaren 3'an, Españaiko Aizkolari-Txapelketa jokatu zan Donostia'ko zezen-plazan. Txapeldun, Martin Gartziarena gertatu zan. Bigarren, Baleztena. Bi naparrak nagusi. Oien atzetik, Korta ta Arriya, gipuzkoarrak. Basarrik bertso auek biribildu zituan:

- 1/ Joan dan igandez napor anaiak
Donostiratu ziñaten,
bai saiatu're Gipuzkoako
sari danak eramaten.
Ikusten det nik Leitzalde ortan
zein pozez bizi zeraten,
era ontako semerik eztu
edozein errik ematen.

- 2/ Aundi ta txiki mendean ditu
zuen artzai mutikoak,
au batez ori aitortzen dute
ezaguera garbikoak.
Martiniñen sonak izan ditzen
txit iraupen aundikoak,
oraintxen daukan osasun ori
gorde deiola Jainkoak.

3/ Orren gerri ta beso sendoak
gaur bai sasoi daukatela,
esan liteke nekea zer dan
ezagutzen ez dutela.
Petxua berriz azken lanetan
asiera zan bezela,
ongi merezi dunak jantzi du
aizkolarien txapela.

4/ Makiña bati gustatu zaio
zuen gazte lerdan ori,
kontra zertako egingo zaio
askoz geiago danari?
Lan danak bixtan dauden ezker
berriketan zertan ari?
Jaunak ortako emana da-ta,
toki gaztetasunari!

5/ Aizkorarako ez daukazute
oso jokera baldarra,
pentsatzen jarri ta... ura bazan
egurra moztu bearra!
Bazter guzitan ondo zekiten
ona zegola naparra,
bi lenengoak orkoak ziran,
etzendukaten bakarra!

6/ Korta ta Arriya izanagatik
guztiz bikote trebea,
urtien karga astuna da-ta
gaur zuek jende ohea.
Gipuzkoako gizatasuna
nunai mantxarik gabea,
emen geiago danari beti
ematen zaio berea. (1)

---

(1) "La Voz de España", 1950/3/14.

ERNE, BASERRITARROK!

- 1/ Aspaldi ontan era tristean
bizi da baserritarra,
eziñak berriz bereak ditu
mixeria ta negarra.
Derrior zaude erabaki bat
lenbailen artu bearra,
lana gañezka daukazu baña
irabazia kaxkarra.

- 2/ Gure lur auek beti dituzu
aldapatsu bezin gaitzak,
lengo xixtimik eztu maitatzen
gaur eguneko bizitzak.
Alperrik dira zure labore
ta zure gari-ereintzak,
jateko ainbat eztu ematen
emengo nekazaritzak.

3/ Gauza gutxi da arto-babarrun
pixketatik datorrena,
asmo sendo bat artu zazu-ta
al dezunik azkarrena.
Zerbait badago gaur baserrian
ondo ematen duena:
ganadutara jotzea dezu
gauzarik onen onena.

4/ Ukulluari begiratzea
da gaur komeni zaiguna,
ori baitegu dirurik geien
inguratuko diguna.
Esne ona ta aragia da
ugaldu bear dezuna,
sinistu gero ortan dagola
etxeke etorkizuna.

5/ Labore-soro dituzun oiek
aldatu itzazu belardi,
irabazia doble daukazu
ta lenagoko lan erdi.
Esnea saldu, ta... matarira
sei-zortzi eramanaldi,
ontara jotzen dezun unetik
biziko zera zu ongi.

6/ Alpalpa, paotx edo allubre
eta belar piñak tarte,
segi aurrera, ukullutako
buruak doblatu arte.
Aproba egin duten guziak
garbi aitortzen digute:
bide oneri len ez ekiña
beste penik eztaukate. (1)

---

(1) Bertso-papera, "Gráficas San Marcial.—Irún"
moldiztegian argitaratua.

AMAREN IGOERA ZERURA

- 1/ Zorioneko Urte Santuak
zenbat pozgarri guretzat,
ederrik inoiz izan badegu
juzga genezake edertzat.
Asegarririk ederrena auxe
biotz egarberarentzat,
oberik eziñ autu diteke
federik degunarentzat.

- 2/ Gure barrenak egarriz zeuden
infolaz neurri ezinda,
guzion Aitak aseak gaitu
gure berri bazekin-da.
Erroman dagon tronu aunditik
garbi asko itzegin da,
eunka urtetan egiñ ez dana
aurtengo onetan egin da.

3/ Ez dakit noiztik irrikitzen zai
or zegon Euskalerra,
Amari buruz izan genezan
bear dan erabakia.
Gorputz-animaz zeruetara
igoa zala Maria,
danok sinisten genduan bafia
etzan fedeko egia.

4/ Amabigarren Pio izan da
orretara jarri dana,
ain bearreko genduen epai
garrantzizko au emana.
“Gorputz-animaz goi-ostatura
igo zala gure Ama”,
gaur Eleizatik kanpora dago
ori ukatzen duana.

5/ Euskal saill onek Urte Santu au
bai bere gogozko dula!
Mendi abetan nabarmen dago
poz berezia degula.
Garbi bizi ta ill ondorean
goietara jo zendula,
Zuk badakizu, Amatxo maite,
lendik sinisten gendula. (1)

---

(1) “Aránzazu”, 1951, 3.

ITXASOA ASERRE

1/ Bolara ontan arpegi beltzez
or zabilz ondamenean,
antsi tristeak eta negarra
sorturik alde danean;
ongi dakigu zu bezin onik
ez litekela onean,
baña zakarra zera gogotik
aserretzen zeranean.

2/ Zu txarrerako zauden garaian
bai errez egin kalteak,
ezer askorik eztu balio
zuri kontra egiteak;
berrogei urtetako langintzak
minutu baten boteak,
ez dituzu zuk aintzako artzen
gizonen lan da nekeak.

3/ Aitortzen degu zeure aldetik
arrazoi asko dezula,
zure salletan agindu-naia
sarritan izan degula;
Donostin bezin trakets etzaitut
iñon ikusi sekula,
beldurtu giñan bein da betiko
azpiratuko zendula.

4/ Zure mugarik aintzat artu ez,
or egin degu pekatu,
gero kastiguz biali dezu
gugana ainbat olatu;
inbiri asko degu gizonok,
Jainkoagatik barkatu...
oraindik bizi nai genduke ta
etzaitez ola zakartu.

5/ Ene Kantauri trebe gordiña,
zuk ez gorrotorik izan,
adiskidetu zaite berriro
lo gozoak artu gaitzan;
euskaldunaren lagun zerala
mundu guziari esan,
gure Donosti berdingabeak
bere sona gorde dezan. (1)

Zarautz, 1951'garren urteko Otsailla.

---

(1) "Gernika" aldizkaria, 15'gn. zenb. 1951, 4-5.

ZER DA ARANTZAZU?

Zer da Arantzazu?

Beregan zer dun ez dakit baña,
badu alakoxe zerbait!
Beste alderdi guzietatik
berezia irudi zait.

Zer da Arantzazu?

Ez ote mundu baten azkena,
bestearen asiera?
Arantzazu'ra igo ezkeroz
geienok aldatzen gera.

Zer da Arantzazu?

Otoizlarien gordelekua;
non aukeratu oberik?
Zeru-izkuntzak an dauka indar;
besterek ez du sarrerik.

Zer da Arantzazu?

Gure animak zer sentitzen du
Arantzazu gallurrean?
Ager lezaken izkuntzik ezta
oraindik sortu lurean.

Zer da Arantzazu?

Iñigo baten santutasunak
or zitun lenen txertuak.
Geroztik zenbat millaka ote
txertu ortaz indartuak?

Zer da Arantzazu?

Al dakit ba nik, anai maitea!...
Lurtar batek nola neurtu!
Amairik ez dun poz-biderako
lenen bide ori artu!

Zer da Arantzazu?

Alper lana da; nik eziñ esan
zuri zer dan Arantzazu!
Zoaz an dagon Amarengana
ta... Berak esango dizu!

Zer da Arantzazu?

Beregan zer dun ez dakit baña,
badu alakoxe *zerbait!*
Beste alderdi guzietatik
berezia irudi zait. (1)

Zarautz, 6/7/1951

---

(1) "Aránzazu", 1951, 8-9.

AU PAKEA AL DA?

1/ Noizpait bukatu ziranean bein
azken gerran erasoak,
buka zirala uste genduen
gizarteko arazoak,
pakea gozatuko zuela
ondoren mundu osoak...
toki onean gelditu dira
orduko amets gozoak!

2/ Ainbat urteko nasketak eztu
Europa utzi mardula,
sinistu gero gaur Amerikak
errukiz mantentzen dula.
Ez gendun uste ontaratzetik
gure denboran sekula,
ta badirudi aundiagoa
berriz gañean degula.

- 3/ Ainbeste milloi gastatzen dira
 libretan da dolarretan,
 armak eginda, armak pillatu,
 larri dira bazterretan.
 Nazio danak sartuak daude
 neurrigabeko zorretan,
 nolabait lertu bear du onek,
 ez leike segi orretan.
- 4/ Zazpi balio zuena, orain
 igo baita amabostera,
 lanetik bear duena ezin
 inguratu erostera.
 Gerra-tronpetik entzungo balitz
 egun batetik bestera,
 beste guziak baño lenago
 bere bizia uztera.
- 5/ Danak alkarren beldurrez daude,
 ori ez leike ukatu,
 bi aldetatik gogor dira ta
 segi indartu ta indartu.
 Beldurgarrizko arma txar oiek
 zertarako izendatu?
 Biziarekin gelditzen danak
 izango du zer kontatu.

6/ Aurreko mallan zebiltzan aiek
len istillua zeukaten,
atzetik lasai bizi zitezen
beren odola ematen.
Orduan etzan orain bezela
“atomikarik” izaten,
arrixku geien nun legoken gaur
ezta erreza esaten.

7/ Ikusirikan milloika gorputz
lurpean sartu zirela,
millaka erri oraindik ere
erdibituta daudela;
beren onera ekartzezkerok
urteak bear direla...
zeñek sinistu onen aguro
ontaratuko giñela!

8/ Maitasun danak uxatu ziran,
jarri giñan txarrerako,
gugatik il zan Kristo aretzaz
beingoz aztu giñalako.
Au ikusia dago garbiro
aspaldikoa dalako:
gizonak bizi geran artean
gerrarik ezta paltako.

9/ Jaun Zerukoa, Zuk ezagunak
gaituzu gu betidandik,
Zureganako itzal apur bat
lur onek badu oraindik.
Bere izenez, belaunikatuz,
otoitz egiten dizut nik,
komeni bada, laño beltz oiek
urrutiratu gugandik. (1)

---

(1) "Aránzazu", 1952, 87-88.

TOLOSA'KO NEURKETA

1955/IV/17'an, apustu latza jokatu zuten Arruiz'ko Txikiak eta Yurrebaso'k: lenengo, zortzi enbor ebaki, ta, ondoren, zortzi kilometro korritu. Arruiz'ko Txikiak irabazi zuan. Apustu orren berri ematen digu emen Basarrik.

1/ Zenbait bertso nai ditut

Aranzazu'n jarri,
bi gazte kementsuren
izen sendogarri.
Zabaldu ditezela
erririkan erri,
jendeak ikas dezan
Tolosa'ko berri.

2/ Apirilleko illan
amazazpia zan,
bost milla kristau pasa
Tolosa'ko plazan.

Guzien ezpañetan
itz bat loratzen zan:
"Olakorik aspaldin
ez dek emen izan!"

3/ Bi gazte kementsuak
elkarri eraso,
bi azio latzetan
biurturik otso.
Goiko malletan jarri
bear dira oso
Arruiz'ko Txikia
eta Yurrebaso.

4/ Egin dutenarekin
nola ez arritu?
Lenengo zortzi egur
sendo erdibitu,
ta zortzi kilometro
ondoren korritu...
Gure lurrak oraindik
gizonak baditu!

5/ Beren egur gañetan
aien zirti-zarta,
eginda utzi dute
lan bikain, aparta.
Aizkorari utzita
erbi gixan salta...
Etzaiote oieri
talenturik palta.

6/ Plazan entzuten ziran
deadar bapoak:
"Aupa!" Gipuzkuk eta
"Aupa!" Naparroak.
Aien beso-gerriak,
petxu ta zankoak,
jaiotzatican izan
nunbait artakoak.

7/ Yurrebaso asi da
sekulako sutan;
aren eman bearra
azpian da puntan!
Zortzi egur txikitu
ain epai estutan,
amabost minutu ta
segundo batzutan.

8/ Tolosa'n etzegoan
aizkora bakarra,
gero plazaren bueltan
saiatu bearra.
"Korrika aterako
diat nik aparra!"
ori pentsatuz gogor
ari zan naparra.

9/ Saiatu zan Txikia
aizkoran gogotik,
baita ebaki ere,
bat besten ondotik,
emeretzi minutu
baño lenagotik,
esanaz: "Orain neri
etzidak inportik!"

10/ Txikiak bukatzean
aizkorazko lanak,
bederatzi bat buelta
besteak emanak.
Arritu giñan gogor
begira giñanak,
zerizkion garaian
kendu zizkan danak.

11/ Barren borobill artan
buelta bueltarekin,
irurogei emanda
laister ziran berdin.
Geroxeo Txikiak
aurrera aldegin,
gipuzkoar bizkorrak
eziñ ezer egin.

12/ Ezin jokatu zeiken
iñor gizonago,
lan danak egin zitun
asi ta akabo.
Galtzalleantzat onra
besterik ez dago,
biren artean batek
bear du geiago.

13/ Bukaera eman zun
ango apustuak,
alkarganatu ziran
mutiko prestuak;
baita luzatu ere
alkarri eskuak...
ola portatzen dira
kristau legezkuak!

14/ Tolosa'ko plazatik
ikasbide artu:
jokatzeko denboran
gorrotoz jokatu,
ta geiago danari
umilki barkatu,
gero pake santuan
alkar besarkatu. (1)

---

(1) "Aránzazu", 1955, 6.

OIARTZUN ZARRARI KANTUZ

1/ Oiartzun maite, emen nator ni
zu gogotsu aipatzera,
aztu-eziñak izaten dira
pizti batzuen antzera.
Bearturikan bezela gaude
zuri txapela kentzera,
Gipuzkoako erri guzitan
zarrentxoena zu zera.

2/ Plinio batek bere lanetan
iñoiz aitatzzen zaitu zu,
aren garaiko idazle askok
maixu arek bezelatsu.
Erromatarren kutsuak berriz
Arditurri'n or dituzu,
atzo goizeko lore etzerala
zeuk antzemango diozu.

3/ Kondaira zarrak zutzaz, Oiartzun,
zenbat daukan esan-naia,
izan zenduen lurrez aberats
arkitu ziñan garaia.
Zureak Ondarrabi ta Irun,
Lezo bezela Pasaia,
oraiñ estua etzeran arren
orduan ziñan lasaia.

4/ Orain bezela, gerrak ugari
lengo denbora zarrean,
onez konpondu ezin ziranak
asten ziran indarrean.
Ta beti nola izan zeran zu
mugatik oso urrean,
odola pranko ixuri izan da
oiartzuarren lurrean.

5/ Milla ta lareun irurogei ta
amasei zeritzaiona,
prantzesak sartu, erria sutan,
ura zan estuasuna!
Kixkali zuten eleiz-torrea
eta barrenen zegona,
auts biurturik gelditu ziran
bertan larogei persona.

- 6/ Andikan berreun urte baño len
berriz or ziñun prantzesak,
su ta garretan aldatutzera
zure pakezko ametsak.
Sarri pagatu izan dituzu
beste batzuen lañezak,
zure kalteak zer izan diran
neurtzen eztaude errezak.
- 7/ Zenbat alditan entzun dezun zuk
tronpeta zarren orrua,
zenbat alditan ikusi dezun
zeure lurra odoldua!
Arkaitza bezin tinkoa zera,
ortan dezu anparua,
“Aitaren” esan baño lenago
jasotzen dezu burua.
- 8/ Lartaun, Isasa ta Mendiburu,
eztira joaten burutik,
zuei laguntzen baitaude beti
arkitzen diran lekutik.
Sarri zapaldu nai izan arren
sendo zaude zu or zutik,
aurrerantz ere Goitar Jaun onak
izan zaitzala eskutik. (1)

Zarautz, 16/7/1957

---

(1) Anuario “Oyarzun”, 1957.

ELGOIBAR LANGILLEARI

- 1/ Ben-benetako adiskideak
datoz bertso batzun eske,
ederrik iñoiz asmatzekero
oraintxe asma litezke.
Zuri eskeñi nai nik, Elgoibar,
loretxo bat edo beste,
alare etzaitut, ez, goralduko
merezi dezun ainbeste.

- 2/ Mendi bikañak or jeiki ziran
zuri guardi egitera,
Deba ibaiak bustitzen zaitu
komeni zaizun aldera.
Zure semeak nagirik gabe
emanak daude lanera,
argatik zoaz gogor indartzen
egunetik egunera.

- 3/ Lanaren bidez iritxi zera
guziz gorengo neurrira,
zure aurreko guraso zarrak
eztauzkatzu gaur begira.
Orain larogei urte sartuak
erri ortan lur azpira,
zer pentsatuko ote luteke
herriz piztuko balira?
- 4/ Konturatuta bizi gera gaur
gipuzkoatar bakoitza,
txit aldatua dagola lendik
erri ortako bizitza.
Industriz lenen mallan zaude ta
indartsu nekazaritza,
negarrik ezin jo zenezake,
Elgoibar, ondo zabilta.
- 5/ Elgoibartarrok deporte-zale
sutsuak zerate oso,
ta pelotaren izena ere
etzenduten gutxi jaso.
Orko semeak agertzen ziran
frontoietako guraso,
Baltasar eta Arriola bat,
gero Zabala ta Artazo.

6/ Asten zeraten alderdi artan
beti ortzak erakutsi,
Aspalditzoko urte auetan
ezta or azio gutxi.
Or ainbat sari edo premio
bestetan eziñ ikusi,
ostikoketan noiznai zerate
Gipuzkoa'ko nagusi.

7/ Jarrai, Elgoibar, aurrerantz ere
frutu bikañak emanaz,
zure gradurik ez leike artu
alperkerian egonez.
Goiko Jaun onak danok beteko
al zaituzte zorionez,
anai-arrebok ongi jolastu
aurtengo San Bartolomez. (1)

Zarautz, 27/7/1957

---

(1) Elgoibar'ko 1957 urteko festa-programatik ar-
tuak.

AZPEITI'KO ERRIARI

- 1/ Azpeiti maite, aztu-eziña,
apalki nator zugana,
Izarraitz bikañaren oñetan
zaude gozoro etzana.
Amaika seme argi ta bizkor
ezaugarritzat emana,
munduaren lau egaletan gaur
sarri aitatzen zerana.

- 2/ Zure pozaren aunditasunak
nolatan mugarik izan?
Zenbateraño irixten dan nik
bertsoz ez nezake esan.
Zuk landutako lur-zati ori
ain mardula izango zan,
San Inazio arrigarri bat
zerbaitegatik jaio zan.

3/ Zure bitartez Euskalerria
gutziz dago zoriontsu,
alako seme goragarria
berari eman diozu.
Inazio bat aitatzen dunak
beti aitatzen zaitu zu,
Zaindari orren babesean zuk
zeren beldurra daukazu?

4/ Zure semeak zerutar garra
nunbait berekin daukate,
zure izena entzungo baita
mundua mundu dan arte.
Eta aldaretan ikusi leike
aguro Anai Garate...
Oo, azpeitiar biotzekoak,
inbirigarri zerate.

5/ Mendi bulartsuz inguratuta
zoriontsu zera guziz,
lantu jotzeko motibo asko
eztezu nere iritziz.
Nekazaritza bikain daukazu,
indartsu zaude industriz,
geientsuenak arritzen dira
gaur zu zerana ikusiz.

6/ Azokaz eta periz etzaitu
beste erri batek autsiko,
orko billerak bezin jatorrak
eztitugu ikusiko.

Gure eskerrona nola eztezu
zuk, Azpeiti, mereziko?

Euskera zarra gordetzen ere
zu zera lendabiziko.

7/ Erriko jaitan jolastu danok
arpegi alai emanik,
ezta munduan anaitasuna
menperatuko duanik.

Jarrai aurrera, guraso zarren
seme leialak izanik,
etzazutela iñoiz zikindu
Azpeitia'ren izenik. (1)

---

(1) "Aránzazu", 1957, 9-10.

PARIS'KO BATZARRA

1960 urteko Maiatzaren 16'an, Paris'en bildu ziran Estados Unidos, Rusia, Ingalaterra ta Frantziako buruzagiak, "lau aundiak" alegia: Eisenhower, Krushev, Mac Millan ta De Gaulle. Bañan egun gutxi zan rusoak, zelatan zebillen amerikano aideplano bat botea zutela. Ori zala-ta, oso aserre ta gogor jardun zan Krushev, eta urrengo egunean etzan biltzarretara agertu. Ala, pakearen alde antolatutako batzarra artan bukatu zan, mundua len baño nastuago ta gerra-bildur geiagorekin utziaz. Onako bertso auek jarri zituan Basarrik:

- 1/ Eman diran pausoak
danontzat kaltera,
argitasun aundirik
ez degu atera.
Iritxi bearrean
egizko pakera,
len baño okerrago
geldituak gera.

2/ Itxusia benetan
Paris'ko tratua,
danori eman digu
zertzaz pentsatua.
Itzik txarrenak esan,
azi gorrotua,
gizon jakintsuentzat
zer errespetua!

3/ Batetik Amerika,
Bestetik Rusia,
oien artean dago
ezin ikusia.
Gañontzeko erriak
ikara bizia,
beren kezka baitago
gaur mundu guzia.

4/ Krushev aritua da
gogor itzegiten,
amerikanoeri
asko utsegiten.
Konpontzerik etzala
aurretik zekiten,
obe zan ortarako
etxetik ez irten.

5/ Paris'ko batzar orrek
or egin du pota,
nunai billa diteke
ainbat errespeto.
Ainbeste itz zakar da
ainbeste gorroto...
mandazai batzuk mintza
zitezken obeto.

6/ Batzarrik egin gabe
utzi dute Paris,
ez geunden alperrik gu
pakean egarriz.
Kopet illunarekin
modu lotsagarriz
beren trasteak artu
ta etxera berriz.

7/ Munduaren auzia
ezin erabaki,
itxaropen aundirik
ezin iñork euki.
Lenez gain armatuko
zaizkigu galanki,
gero zer gertako dan
Jaungoikoak daki. (1)

---

(1) "Aránzazu", 1960, 7.

PENTSATZEN ASTEKO ORDUA

Denbora berriak lanketa berriak eskatzen dituzte. Gure ingurura begiratzen badegu, nola kale, fabrika, itxas-ontzi, ostatu, komertzio ta abar, lengo itxura ta arrastorik gabe ikusiko ditugu. Gaurko bizimoduaren moldera jarriak daude danak.

Baserritarrari ez ote zaio iritxi zerbait pentsatzen asteko ordua?

- 1/ **Ainbat inbentu ta aurrerapen gizonak sortu ditunak, oietxek dira gure artean artu bear ditugunak. Buruz jokatzuz egin ditzagun etxeko eginkizunak, kontuak ondo ateratzeko eldu zaizkigu egunak, gu bakarrikan al gera beti lo egon bear degunak?**

- 2/ **Baserriari etorri zaio berebiziko trantzea, komeni zaigu begietako makar guziak kentzea,**

ikasi bear dana ikasi
ta asmo sendoak artzea,
egiten degun lan guziari
probetxu ateratzea...
bururik gabe alperrik degu
gorputza nekatutzea.

3/ Baserritarrok zenbat bentaja
bear dana ikasirik,
ematen duan gauzari eldu
gañontzekoak utzirik.
Aurrera gogoz, bide onenak
nun dauzkagun ikusirik,
lengo martxari jarraitzezkeru
ezpaitaukagu bizirik,
lana geiegi egiten da ta
ez dago irabazirik.

4/ Ondo begira nundik letorken
onura edo mejora,
beti azpian egon gabetan
igo bear degu gora.
Jakingarriak ikas ditzagun,
eldu baizaigu denbora,
berreun urteko xixtima zarrak
utzi beingoan zokora...
baserriaren salbazioa
ortatik etorriko da. (1)

---

(1) "Aránzazu", 1960, 4.

(1963)

SAN FERMIÑAK

Jendea erruz, noski, Iruña aldean. Entzie-
rrotako batean kristau odola ixuri. Bi mutil
gazte zezenak adarkatuak eta oso gaizki gel-
dituak.

1/ Ara zer diran iñoiz
gertatzen diranak,
zezen indartsu oiek
egindako lanak.
Oiengana juteko
gaztien apanak,
ederki pagatzen du
deskuidatzen danak.

2/ Sarritan izaten da
zerbait nobedade,
pamiliak utziaz
negarraren mende.
Nola ibili leiken
pentsatuaz gaude,
bizia arrixkatzen
motiborik gabe.

3/ Zezenaren aurrera
erdi zoraturik,
beren sasoi ederra
ezin domaturik.
Trago batzuk eginda
barrena pizturik,
gazteak ez ikusten
nunbait arrixkurik.

4/ Kolpe zakarrak eta
eriotz tristeak,
batzuk bezela gerta
ditezke besteak.
Nola penik eman ez
ori ikusteak?
Beste moduz jolastu
ditezke gazteak.

5/ Aruntz juten bazera
biar edo etzi,
zer arrixku daukazu
pentsa lendabizi.
Zezenari al bada
bere kasa utzi,
animali oiekin
berriketa gutxi.

6/ Zentzunik etzazula
anquetara bota,
buruz jokatuarren
naiko lan dago-ta.
Burrukan egin gabe
zezenaren kontra,
zenbat urte dauzkagu
geienera jota? (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 21'gn. zenb. 1963/7/21.

NAPARROAKO ANAI BERTSOLARIEI

1963'ngo Azaroaren 17'an Iruñe'ko Teatro Gayarre'n Naparroako Bertsolari-Txapelketa ospatu zan. Ori zala-ta onako bertso auek moldatu zituan Basarrik:

- 1/ Besarkada bat biali nai det
Naparru'ko anaitara,
illunpe beltza alde bat utziz
irten dira argitara.
Lenago aintzat artzen etzana
Teatro ederretara,
bertsolaritza orain igo da
merezi zuen mallara.

- 2/ Ene Naparru maitagarria,
bide orri gogoz ekiñ,
etzaitezela erabat aztu
lengo oitura ederrekiñ.
Ta, zuek, anai bertsolariok,
al dezuten dana egiñ,
gure izkuntza berdin gabea
berriro bizkortu dediñ.

3/ Teatro eder zoragarrian
gure mintzaira gozoa,
ate guziak ondo zabalduz
barruratu da bertsoa.
Derrior batek izan bear zun
zuetan aurrenekoa,
etzaitezela batere estutu,
ori da gutxiñekoa!

4/ Gure izkuntza mendietara
uxatua zegon lendik,
ito etzediñ aldegin zuen
erri aundien barrendik.
O, Naparruko bertsolariak,
txalo jotzen dizutet nik,
zuek azaldu dezute ondo
bizi gerala oraindik. (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 39'gn. zenb. 1963/11/24.

EUSKAL PESTAK?

1/ Ordua bada, nere ustetan,
jendea kontura dediñ,
bururik gabe jokutzen danak
gauza onik ezin egiñ.
Gazte askoren jokabidea
etzait izaten atsegiñ:
euskal jazkerak artu soñean
eta erderaz itzegiñ.

2/ Euskaldun eran ibili bear
euskal pesta egiteko,
bada garaia pausoa nora
ematen dan jakiteko.
Zentzu gabeko buru-ariñik
iñoiz eztegu maiteko,
euskal jazkera bearrik ezta
erderaz itzegiteko.

3/ Abarkak eta bruxa jazteak
zerbait eskatzen du gero,
zertako ditu, erderaz ari
baldin bada bero-bero?
Batek azaldu bitza gorbata,
lebita eta sonrero,
neretzat ura euskaldunena
euskeraz egin ezkerro. (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 73'gn. zenb. 1964/7/19.

BIDEETAKO KONTUAK

Illak eta zaurituak erruz. Kamioak odol-putzu biurtu zaizkigu. Txalogarri ez diran jokabide batzuk agertzen dizkigu Basarrik.

- 1/ Bideak bete dira
zearo goi ta be,
etxetik aterako
ezpagaña obe.
Bazterretan ainbeste
asta-kerten daude,
eztago ibiltzerik
arrixkurik gabe.

- 2/ Presaren presaz askok
or artzen dute su,
beste batzuk geiegi
edanda dauzkatzu.
Asta-kerten oker bat
gertatzen bazaizu,
zeu zuzen ibiltzeak
zer balio dizu?

3/ Neskatxa bat alboan
jarria neurrira,
mutilla erdietan
berari begira.
Esku bat bolantera
bestea gerrira...
orrelakoak ere
gaur ugari dira.

4/ Gazteak diralako
ariñ eta alai,
esan leike zartzerik
ez ote duten nai.
Nai ta ez oker asko
gerta bear nunai,
beurak arrixkuan da
besteok ere bai.

5/ Ill eta zaurituak
or daude pilletan,
negarra pranko bada
gaur familietan.
Kontu berdiña dago
alde guzietan,
gerran baño geiago
galtzen da bidetan.

6/ Eziñ asi diteke
oñez edo zaldiz,
pobrentxoena ere
katxarrota gabiltz.
Pentsatzen egoten naiz
amaikatxo aldiz:
Urbia'ko artzaiak
lasaiago dabiltz.

7/ Aurreratuak gaude
gure kalterako,
eriotzaren billa
geu gabiltzalako.
Gaitz bat agertu zaigu
mundu danerako,
zoro geiegi gaude
gauza onerako. (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 75'gn. zenb., 1964/8/2.

ITURRIOTZ'KO SEGA-APUSTUA

1964'ngo Agorraren 27'an sega-apustua izandu zan Iturriotz'ko barrutian. Amabi milla euskaldunetik gora bildu ziran. Zarautz'ko Zulaika ta Aburuza oiartzuarra ziran segalariak. Ordu biko lanean bururik jaso gabe aritu ziran. Denborak bukatu ziran, amabi kiloren alde besterik ez bategatik bestera. Zulaika'k: 8.744 kilo ta erdi belar ebaki zituen; Aburuza'k 8.732 kilo ta erdi.

Biamamonean Donosti'ko erradiotik segalari bien gorantzan Basarrik kantatu zituen iru bertsoak dijoazkitzute. Iparragirre'ren bozean antolatuak daude:

1/ Ainbeste milla persona giñan
arreta biziz egonak,
aitamen paltik eztu izango
egin dezuten lan onak.
Zulaika ta Aburuza,
esku zar oiek luza...
zuek zerate gizonak!
Erradio onen bitartez artu
biok nere zorionak

2/ Bururik jaso gabetandik an
bi ordu luze lanean,
amabi kilo belar xixtriñen
aldea zan azkenean.
Guk ikusitakoa
ezta sinistekoa,
Jainkoaren izenean,
biok gelditu zerate atzo
mallarik altuenean.

3/ A zer billera zoragarria
gendun atzo Gipuzkoan,
amabi milla euskaldun jator
bildurik mendi kaskoan.
Segalari maiteak,
almen aundiz beteak,
segi bide legezkoan,
Jaun Zerukoa, gorde itzazu
biak urte on askoan. (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 85'gn. zenb., 1964/10/11.

EDERKI KOSTATA!

- 1/ Dana egiña, uste du askok
kanpoetara joanikan,
txarra probatu arte eztegu
aintzakoz artzen onikan.
Edozeñentzat ezta egiten
modu ortako lanikan,
ez gero pentsa ango bizitza
txantxetakoa danikan.

- 2/ Ain urrutira ezta joan bear
errez ibili usteta,
bizimoduak berekin ditu
aldapak eta nasketa.
Diru pixka bat egingo dute,
arritzekoa ezta ta,
baña gorriak pasa ondoren
eta ederki kostata.

3/ Batzuek ondo ikuste ori
oso da gauz atsegia,
an eta emen danok eztegu
egokiera berdia.
Egi biurtzen zaill izaten da
aurretik amets egia,
makiña bati damutu zaio
lur ontatik aldegia.

4/ Intxaur beteak arki ustetan
zenbat or naigabetuak.
arpegi beltzez ikusten dira
erabat asarretuak.
Denbora joanda alperrik dira
negarrak eta lantuak,
pauaso luzerik eman baño len
ondo atera kontuak.

5/ Zenbaiten diru mordoxkak dira
izerdi asko kosteak,
etorri nai ta ontziarentzat
osa eziñik besteak.
Aurretik jakin guzia ondo,
o biotzeko gazteak,
eztu balio Euskalerrria
edozein moduz uzteak.

6/ Sorterria da geienentzako
danen gañetik dagona,
seme on bati babex goxorik
ukatuko eztiona.
Ta kristauari pentsamentu au
etorri bear zaiona:
diru bakarrak eztula egiten
gizonaren zoriona. (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 91'gn. zenb., 1964/11/22.

“HERRIA” ASTEKARIARI

(“Herria” astekariak bere ogeigarren urtea
bete zuanean)

1/ Agurtzen degu mugaz aruzko
euskaldun astekaria,
opa diogu izan dezala
arnasbide ugaria.

Ogei urtera iritxi zera,
ori berri pozgarria!
Lanik txarrenak egin dituzu,
aurrera beti “Herria”!

2/ Ogei urtean une txar asko
pasa bearko zenduten,
alare jakin dezute zuek
noiznai gizon erantzuten.
Danen gogoa betetze ori
a zer lan txarra dezuten!
Etzuen bete Jesusek ere
ta gurutzean il zuten.

- 3/ Noizik eta bein kankatekoak
sentituarren buruan,
kokildu gabe iraun dezala
bakoitzak bere lekuan.
Asmo zuzenez ekin lanari
oraiñ arteko moduan,
esker oneko euskaldun asko
dago oraindik munduan.
- 4/ Geldi-unerik ez beza izan
bein asi zenduten lanak,
denbora onak eta ekaitzak
guretzako daude danak.
Asko baitira ezertxorekin
kontentatzen ez tiranak,
arantzak beti arkitzen ditu
arros billa dijoanak.
- 5/ Ez begiratu eskubira ta
ez begira ezkerrera,
ori dala-ta gure izkuntza
ez uxatu bazterrera.
Gizatasunez jokatu beti
guraso zarren legera,
egizko euskal sukaldetan zuk
izango dezu sarrera. (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 95^ogn. zenb., 1964/12/20.

URTE BERRIA BADATOR!

(1965'ngo urtearen sarreran)

- 1/ Denborak beti aurrera gogoz,
iñoiz egin gabe opor,
urteak herriz bizkar gañean
osa dituzte lau tontor.
Lenengo zarra agurtu zangun
errespetuz eta jator,
or, irakurle biotzekoak,
Urte Berria badator!

- 2/ Beste urte bat geiago bada
itzalia edo illa,
orren aurretik joanak badira
nik eztakit zenbat milla.
Etenik gabe dabill gizona
zorion betean billa,
len pasatako guziak baño
obea izan dedilla.

3/ Zure zai geunden itxaropentsu,
amets gozotan beterik,
ez genduke nai ala egona
gero pena izaterik.

O, Urteberri, ez ekarri zuk
iñorentzako kalterik,
asmo oneko gizon artean
ez bedi palta pakerik.

4/ Lanari ekin trebe ta sendo,
euskaldun maite zintzoa,
bakoitzak egin bearra dauka
al duen alegintxo.

Urte oneri buka baño len
jarrita daukan plazioa,
ea pixka bat xuxpertzen degun
gure izkuntza gaxoa.

5/ O, Urteberri, azaldu zaite
egizko gure laguna,
alperrikako izan eztedin
bakarka batzun jarduna.
Ezta zillarra edo urrea
guk eskatzen dizuguna,
euskera degu oraingoz kezka
geien ematen diguna. (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 96'gn. zenb., 1964/12/27.

“ZERUKO ARGIA” ASTEKARIARI

(Astekari onen eungarren zenbakian)

- 1/ Zure argiak diztiratzen du
lendik illun zegoena,
ale bakarka asi zifian da
auxe dezu eungarrena.
Gogorki zoaz bide urratzen
Euskalerrian barrena,
pasa dezula esango nuke
aldaparikan txarrena.

- 2/ Guk nai genduken edertasunik
ezin osatu sekula,
orretarako sinistu danok
lagundu bear degula.
Nik ondo dakit oraindik ere
akats askotxo dezula,
seguru nago denborarekin
zuzenduko dituzula.

3/ Zuri eskerrak moldezko letran
or dabill gure izkera,
zabaltzen ere gogor ari da
etxe batetik bestera.
Asieratik agertuarren
lotsati ta buruzpera,
sendotzen eta bikaintzen zoaz
orain astetik aстера.

4/ Asieratik, askok bezela,
lan egin zendun galeran,
oraindik ere, zoritxarrean,
bajutxo zaude aukeran.
Bein zabaldu ta ezagutzean
zuk merezi dezun eran,
gure Jainkoak bakarrik daki
nora iritxiko zeran.

5/ Zure moduko asteroko bat
bear gendun lur onetan,
gure izkuntza tokirik gabe
gaizki zegoen benetan.
Argi egiten saia zaite zu
al dezun etxe danetan,
illunzaleak diranak geldi
ditezela illunpetan.

6/ Euskaldun maite, ikus nai zaitut
zeruko argiz jantzia,
ango Jabeak eman bekigu
premizko degun grazia.
Itz laburretan agertzen dizut
opa dizudan guzia,
gure lurrean izan zazula
gizalditako bizia. (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 100'gn. zenb., 1965/1/24.

GEZALTA'KO AITONA ZANARI

- 1/ Agur dagizu, jauna,
gaur bertsolariak,
azken tanta eman du
zure iturriak.
Betiko ezpaigera
onuntz etorriak,
eriotzak ebaki
bizitz-lokarriak...
asko naigabetu nau
zure ill-berriak.

- 2/ Zuk goraltzen zenduna
bizimodu latza,
aurreko gurasoak
zeruraño altza.
Gaurko gaztediantzat
naikoa garratza,
pentsatua esaten
bazenduen gatza:
zuriari zuria
ta beltzari beltza.

- 3/ Sarri begiratzen det
nik zure lanetan,
garbi asko baitaude
moldezko letretan.

Ainbat bertso egiña
zu azken urtetan,
batzuk gertatuarren
geronen kaltetan,
egi galantak ere
badaude tartetan.

4/ Sarri agertzen ziñan
mikatz eta gazi,
bazterrak astintzeko
bazenduen grazi.
Euskaldun jaio ziñan,
beti ala bizi,
euskeraz aldendua
emendik igesi,
zugandik badaukagu
ortan zer ikasi.

5/ Gizon osoa ziñan
ta ez gizon laurden,
egiak esateko
beti gertu zeunden.
Ortarako bazendun
koraje ta kemen,
neke gogorra pranko
artua zu emen,
izan zazula orain
betiko atsedan. (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 112'gn. zenb., 1965/4/18.

MONDRAGONES ZANARI

Doñua: "Txarmangarria zira..."

Euskalerra guziak dakiana, Mondragones iñoiz izan dan pelotaririk onenetako bat genduan. Juan Bautista Azkarate zeritzan. Mondragoe'n jaio zan, 1891/VII/24'an. 1917 urtean irabazi zuan txapela, ta bai gorde ere amar urtean, Atano Irugarrenarekin galdu zuan arte. 1965/IV/11'an utzi zuan mundu au. Il-berria jakitean, bertso auek jarri zituan Basarrik:

1/ Berri txar bat zabaldu
aiñ indar aundiko,
illundu gaitu danok
kale ta mendiko.
Lagun zarra eztegu
berriz ikusiko,
Mondragones aundia
joan zaigu betiko.

2/ Urte askoz izana
plazetan errege,
zure sasoia nola
ezkutuan gorde?
Juan Bautista, etsiko
al degu zu gabe?
Pelotazale danok
luto beltzez gaude.

3/ Jotzalle gogorra zu
beñ emen da beñ an,
indarrak errendituz
nai zendun tamañan.
Zuri begira sarri
zoratuak giñan,
on asko dira baña
zu aparta ziñan.

4/ Plazan agertzen ziñan
lerden eta eder,
bapo zaitzen zenitun
zabal eta bazter.
Zu pelotan ikustez
ezin zeiken asper.
berdiñ berdiñak ziñun
eskubi ta ezker.

5/ Onenak jartzen ziran
beti zure kontra,
bestela burutzerik
etzan izango ta.
Sei kuadrotan artuta
bertaraño bota,
ala ibiltzen zan zuk
jotako pelota.

6/ Beldurgarriak ziran
zure erasoak,
zutik txalotzen ziñun
jendetza osoak.
Ematen zenitunak
zer pelotazoak!
Arraun bi ziruditen
zure bi besoak.

7/ Iñoiz etzenduen zuk
eskutako miñik,
zugandik etzegoen
kolpe txar ariñik.
Kontrarioak beti
ler gaizto egiñik,
atzeko pelotarik
eraman eziñik.

8/ Argi ditziratsu zu
izarren antzera,
eriotza eztator
dana itzaltzera.
Gorputza sartuarren
lur azpi otzera,
pelotarik dan arte
zu biziko zera.

9/ Bazeundeke gustora
egindako lanez,
etzera zu aztuko
itxura dagonez.
Arro gaude zuk utzi
dezun izen onez,
gizalditan entzungo
baita Mondragones.

10/ Adiskide maitea,
zuk ordua bete,
agur, lagun Bautista,
agur, Azkarate.
Ainbat neke artua
emen zihan arte,
betikotasunean
atsedendu zaite.

11/ Plazetan zun guzia
zintzoki emana,
maltzurkeriz gordean
ibiltzen etzana.
Eskari au datorkit
orain zuengana,
erreza zaiozute
Aita Gure bana.

12/ Garai batez pelota
aretxek errez jo,
mugaren bi aldetan
zan danen gogozko.
Pelotak artu dezan
indar egitazko,
ai sortuko balira
Mondragones asko! (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 113'gn. zenb., 1965/4/25.

IKUSTEN DIRANAK

- 1/ Begira iñoiz egon izan naiz gauzak ezin sinisturik, askon gorputzak ikusten dira eguzki galdaz bezturik. Animalien gisara dabiltz errespetoak azturik, zer jaten duten eztakit baña jazten eztute gasturik.

- 2/ Erropen etsai agertzen dira gaur eguneko gazteak, iñori kezka gutxi ematen dio itxuran jazteak. Uda-giroak bezelakoak baldin balira besteak, laister lirake kolperik gabe jostunak eta sastreak.

3/ Nabarmena da zertarako dan
askon erropa kentzea,
ondar gañean jartzen zaizkigun
postura ortan jartzea.
Oien asmoa ezta bafiatu
ta eguzkia artzea,
buruan duten amets bakarra:
jendeak begiratzea.

4/ Loreak gauza gutxi bear du
edertasuna galtzeko,
gure lurreko jun-etorriak
lore gaxoen antzeko.
Aragi oiek zer bear dute
berriro uts biurtzeko?
Zeiñ buru arin ergelak geran
ortaz ez konturatzeko! (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 123'gn. zenb., 1965/7/4.

“ERREZILL” BERTSOLARIA

Juan Eizmendi, “Errezill” bertsolaria, Errezill'en jaioa zan 1917 urtean. Ortik zertorkion izengoitia. Bañan bere denborarik geiena Lapurdiko Urruña'n egin zuan. Igazko Agorrillan il zan, min biziaz joa, 47 urterekin, Urruña'n. Elisabeth Mocerrea, bertako alabarekin ezkondua zan. Sei seme-alaba utzi ditu. Buztingorri deritzaion etxean bizi zan. Argiña zan ofizioz. Il-berria jakitean, onako bertso auek moldatu zituan Basarrik, lagun da erritarra zuan bertsolariaren oroimengarri:

- 1/ Egun-urratzez lengo zugaitza
mutu ikusten diat nik,
etzoek lengo “txioka” otsik,
ez lengo alaitasunik.
Iñoiz aspertzen ez intzan txori
urretxindorra izanik,
nork uste bear zian aifñ azkar
ezkutatuko intzanik?

2/ Illun da trixte gelditu gaituk
ire lagun on giñanak,
mutu ta bakar dagon zugaitzez
ainbat oroitzen geranak.
Bukatu dituk ire samiñak,
ire neke ta lan danak,
kantatu dituk mundu onetan
kantatu bear ziranak.

3/ Gure begiak ez aute berriz
lur gaiñ ontan ikusiko,
lengo erara alkar tentatzen
ez gaituk emen asiko.
Gure Jainkoak ez indukan i
bazter batera utziko,
guretzat toki on bat gertu zak
biar ezpada etziko.

4/ Gure artetik goruntz baziak
amaikatxo otoitz ixill.
gorputzez ezkutatuagatik
espirituz urre abill.
Beti gogoan izango augu,
i guretzako ez aiz ill;
Egun Aundia datorren arte
agur, lagun zar "Errezill"! (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 139'gn. zenb., 1965/10/24.

AITA SALBATORE MITXELENA ZANARI

Aita Salvatore Mitxelena frantziskotarra Zarautz'ko Etxebeltz baserrian jaio zan 1919/I/18'an. 1943 urtean egin zan apaiz Arantzazu'ko konbentuan. An eta emen argitaratutako olerkiak ez-ezik, lau euskal liburu eder idatzi zituan: "Arantzazu Euskal Poema" (1949), "Ama-Semeak Arantzazuko Kondairan" (1951), "Arraun ta Amets" (1956), eta "Unamuno ta Abendats" (1956). Ameriketan zenbait urtetan apaiz-lanetan jardun ondoren, Suiza'ra igaro zan, eta bertan il zan, 1965/XII/20'ean.

- 1/ Negu-sarreran berri txar batek
mindua du Euskalerra;
mantu beltzetan jantzi zaitezte
Urbia eta Aitzkorri!
- 2/ Zuen maitale sutsua berriz
etzaizute urbilduko,
zuen altzoan poema-gairik
ez du berriro bilduko.

- 3/ Arantzazu'ko Ama maitea,
zeu al ziñan aren eske?
Zure gogoa al zan, biurtu
zedilla zerutar gazte?
- 4/ Lurreko kantu eztiñ danak
zuri eskeñi dizkizu,
betikotasun osoan orain
kantuz or ariko zaizu.
- 5/ Euskal baratzak zuen lorarik
usaintsuenetakoa,
negu-sarreran esku on batek
goruntz eramandakoa.
- 6/ Zertan ukatu, Ama maitea,
utzi digun utsunea?
Bearrekoa genduan, ustez,
oraindik zure semea.
- 7/ Euskalerriak eta euskerak
abe sendo bat galdua,
Salbatorentzat goiz iritxi da
munduko azken ordua.
- 8/ Maiteak iges egin dio ta
alargun gaur Arantzazu,
il-kanpaiaren jardun geldia
belarritan burrundatsu.

- 9/ Kendu txapela, euskaldun maite,
toki eman otoitzari,
galdu deguna Goietan dedin
zerutarren bertsolari!
- 10/ Negu-sarreran berri txar batek
mindua du Euskalerra;
mantu beltzetan jantzi zaitezte
Urbia eta Aitzkorri! (1)

---

(1) "Zeruko Argia", 149'gn. zenb., 1966/1/2.

ORAINDAÑOKO LIBURUAK

1. *R. Artola*: SAGARDOAREN GRAZIYA ta beste bertso asko (*Aitua*).
2. *M. Soroa*: GABON, AU OSTATUBAI, ANTON KAIKU. (*Aitua*).
3. *F. Apalategui, S.I.*: EUSKAL MUTILLAK ARMETAN, I.
4. *Pepe Artola*: USTEZ LAGUNA DETAN ta beste bertso asko.
5. *P.M. Urruzuno*: EUSKALERRITIK ZERURA ta beste bertso asko.
6. *Toribio Alzaga*: RAMUNTXXO.
7. *Ramos Azkarate*: GALTZAUNDI ta beste bertso asko.
8. *Antero Apaolaza*: PATXIKO TXERREN.
9. *Bitoriano Iraola*: OROITZAK ta beste ipui asko.
10. *Bertsolariak*: ERREGE EGUNEKO BERTSO SAYOA (1962) (*Aitua*).
11. *Piarres Larzabal*: BORDAXURI (*Aitua*).
12. *Bilintx*: BERTSO TA LAN GUZIAK.
13. *Mariano Izeta*: DIRUA GALGARRI.
14. *Piarres Larzabal*: IRU ZIREN.
15. *Bertsolariak*: EZKONTZA GALDUTAKO BERTSOAK, I.
16. *Alfonso M.* Zabala*: GABON GAU BAT ta beste ipui asko.
17. *Antonio M.* Labayen*: MALENTXO, ALARGUNI
- 18-19. *Antonio Zavala, S.I.*: TXIRRITA (*Bizitza ta bat bateko bertsoak*).
20. *Franzisko Gofñ, S.I.*: LURDESKO GERTAE-RAK.
21. *Piarres Larzabal*: HERRIKO BOZAK edo NOR ALKATE.
22. *Bertsolariak*: BERTSOLARIEN TXAPELKETA (30-XII-1962).
23. AIZKOLARIAK ta beste ipui asko.
24. *Fermin Imaz*: BERTSO GUZIAK.
25. *A.P. Iturriaga*: JOLASAK.

26. *Alfonso M.^o Zabala, A. Larraitz, Juan Mir*: PE-RIYAREN ZALAPARTAK.—Melitona'ren bi senarrak.—Mendibe'tarren larriyak.—Utzi bearko! —Gizon bikañak.
27. *Bertsolariak*: AZPEITIKO PREMIYOAREN BERTSOAK.
28. *Bizenta A. Moguel*: IPUI ONAK.
29. *Toribio Alzaga*: BURRUNTZIYA.—Bernaiño'ren larriyak.—Txibiribiri.—San Tomas'eko feriya.
30. *Graziano Anduaga*: EGUNSENTIKO TXORIA ta beste bertso asko.
31. *M. Soroa*: BARATZAN.
32. *Mikela Elicegui, Antonio Zavala, S.I.*: PELLO ERROTAREN BIZITZA, bere alabak kontatua.
33. *Mikela Elicegui, Antonio Zavala, S.I.*: PELLO ERROTAK JARRITAKO BERTSOAK.
34. *Piarres Larzabal*: SENPERE-N GERTATUA.
- 35-36. *J. V. de Echagaray*: FESTARA.
37. *Agustin Cardaberaz, S.I.*: EUSKERAREN BERRI ONAK.
38. *Sebastián Salaverría*. NERONEK TIRAKO NIZKIN.
39. *Bertsolariak*. AMAR URTEKO BERTSO-PAPE-RAK.
- 40-41. *Jose Ramon Zubillaga*: LARDASKETA.
42. *Uztapide*: NOIZBAIT.
43. *Bertsolariak*: BERTSOLARIEN TXAPELKETA (1-I-1965).
44. *Piarres Larzabal*: HILLA ESPOSATU.
- 45-46. *José María Satrústegui*: BORDEL BERTSULARIA.
47. *P.M. Urruzuno*: IRU ZIRI.
48. *Pedro Barrutia, Sor Luisa, Xabier Munibe*: TEATRO ZAARRA.
- 49-50. *Antonio Zavala S.I.*: PELLO ERROTAREN ITZALA.
51. *P.M. Urruzuno*: UR-ZALE BATEN IPUIAK.
- 52-53. *Graziano Anduaga*: BERTSO-BILDUMA.
54. *Antonio Zavala, S. J.*: PERNANDO AMEZKETARRA BERTSOLARIA.
55. *Basarri*: LAUGARREN TXINPARTAK.

